

SPORCULARIN SOSYOTROPİ VE OTONOMİ DÜZEYLERİNDE CİNSİYETİN ROLÜ

THE EFFECT OF SEX ON THE LEVELS OF SOSYOTROPY AND AUTONOMY IN ATHLETS

Melek KALKAN, Erkut TUTKUN², Necip F. KİSHALI³

ÖZET

Bu araştırmada sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeylerine cinsiyetin etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini toplam 120 sporcu oluşturmaktadır. Sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeyleri "Sosyotropi-Otonomi Ölçeği" ile ölçülmüştür. Verilerin analizinde t-testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, bayan ve erkek sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeylerinin anlamlı bir değişme gösterdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyotropi, otonomi, cinsiyet.

SUMMARY

In this resarch, the effect of sex on the levels of athlets and autonomy were searched. total 120 athletes form the example of resarch. The levels of athletes "sosyotropi-Autonomy Scale" T – test was used in the analysis of datum. Accorolng to the findings of the research, appears that the levels of the women and men athlets sosyotropi and autonomy show a significant change.

Key words : sosyotropi, autonomy, sex

GİRİŞ

Bireyler ilgi, tutum, yaşam tarzı, başkaları ile etkileşim biçimi gibi özellikleri açısından farklı donanımlara sahiptirler. Kişilik olarak isimlendirilen bu özellikler, bir insanı diğerinden ayıran kişiye özgü ipuçlarını ortaya koyar. Bu farklılıklar sebebiyle bireylerin olaylar karşısında verecekleri tepkiler, yönelim gösterecekleri alanlar ya da kişilerarası ilişki tarzı da farklılık gösterir. Sosyotropik ve otonomik kişilik olarak bilinen kişilik türleri de bunlar arasındadır.

İnsanlarla ilişkiye önem veren *sosyotropik* kişilerin olumlu benlik imgelemi oluşturmaları, sürdürülebilmeleri, kendileri için önemli olan kişiler tarafından onaylanmalarına, onlarla birlikte olmalarına yani onlar tarafından kabul edilmelerine ve önemsenmelerine bağlıdır. Başarıya ve bağımsızlığa önem veren *otonom* kişiler ise çevrelerinde olup bitenleri kontrol etmeye ve kişisel başarıya yoğun gereksinim duyarlar. Sosyotropik kişiler önemsenmiş, gruba kabul edilmeme ve otonomik kişiler başarısızlık, özgürlüğün kısıtlanması gibi durumlarda hayal kırıklıkları hatta depresyon yaşayabilirler (1,2,3,4,5).

Ancak sosyotropi ve otonomi sadece hayal kırıklıkları ve olumsuz yaşantılara neden olan ruhsal zorlanmaları değil, kişisel gelişim ve doyumu artıran fırsatları da yaratabilir (6). Bu fırsatlar günlük yaşamın farklı alanlarında benlik algısının yükselmesinde rol oynamaktadır (7). İşte bu yaşam alanlarından biri de spordur.

Kişilik ve spor arasında bir etkileşimin varlığından şüphe duymayan araştırmacılar bir taraftan sporun kişiliği etkilediğini ileri

sürerlerken, diğer taraftan kişiliğin spordaki başarıyı ve yapılacak spor türünün seçimini etkilediğini belirtmişlerdir (8). Bir kurallar dizisi ile sınırlandırılan spor, taşıdığı özelliklere göre takıma uyma, işbirliği yapma, çeşitli fiziksel, ruhsal ve bedensel engellemelere rağmen başarabilmek ve başarısızlık halinde uğraştan kopmamak için gerekli kişilik özelliklerine sahip olmayı içerir (9). Bu sebeple sahip olunan kişilik özelliği bireysel sporlarda doğrudan bireyin kendisinin başarı durumunu etkilerken, takım sporlarında tüm takımın başarı ya da başarısızlığına sebep olmaktadır.

Kişilerarası ilişkilere verilen önem, diğer kişiler tarafından onaylanma ve bundan duyulan haz sporcuyla takıma yönelten ve grup bütünlüğünü sağlayan etmenlerdendir. Takıma ya da gruba bağlanan birey daha fazla haz duyar ve takım üyesi olmanın vereceği prestij, grup için fedakarlıkta bulunmayı sağlar. Böylece sosyal bütünlüğün olduğu takımda olmak sporcunun takım arkadaşları tarafından kabul edildiğini hissetmesine ve sosyal gereksinimlerini karşılamasına yardım eder (10). Öte yandan bir sporcunun kendi özelliklerini öne çıkarması, takım başarısından çok kişisel başarısına önem vererek kendi değerlerini yükseltmeye çalışması grup birlikteliğinin bozulmasına yol açar (11). Dolayısıyla kişinin sahip olduğu sosyotropi veya otonomi özelliği, sporcunun bireysel ya da takım sporuna yönelmesi durumunda duyacağı haz, mutluluk ve sağlayacağı başarıyı da etkileyebilir.

¹OMÜ, Eğitim Fakültesi, SAMSUN

²OMÜ, Yaşar Doğu BESYO, SAMSUN

³Atatürk Üniversitesi, BESYO, ERZURUM

Çünkü kişilik özellikleri (sporcunun bedensel sportif kapasitesi ile bağımlı olarak) belli bir performans sağlar, daha sonra bu performans sporcuyu teşvik ederek daha iyi ve çok çalışmasını, daha çok çalışma ise daha yüksek performans getirir (9).

Genel amacı bu şekilde belirlenen araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Sporcuların sosyotropi düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir değişme göstermekte midir?

Sporcuların otonomi düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir değişme göstermekte midir?

GEREÇ ve YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini 1999-2000 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencileri arasından şans (random) yöntemiyle seçilen 120 kişi oluşturmaktadır. Sporcuların 55'i bayan, 65'i erkektir.

Veri Toplama Araçları

Sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeylerini belirlemede "Sosyotropi-Otonomi Ölçeği"nden yararlanılmıştır.

Beck, Epstein, Harrison ve Emery tarafından 1983'de geliştirilen ölçek, Şahin, Ulusoy ve Şahin (1993) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. İnsanlara bağımlı ve insanlardan özerk kişilik özelliklerini ölçmekte ve 60 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin güvenilirliği için elde edilen Cronbach Alpha katsayıları sosyotropi için .89 ile .94 ranjında, otonomi için .83 ile .95 ranjında hesaplanmıştır. Geçerlik çalışmasında ölçüt bağıntılı geçerlik kullanılmıştır. Değişik çalışmalarda Beck Depresyon envanteri ile sosyotropi ölçeği arasındaki korelasyon .01 ile .60 arasında, otonomi ölçeği ile -.01 ile .28 arasında bulunduğu gözlenmiştir (12).

Bilgilerin Toplanması ve Analizi

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği kullanılarak elde edilen bilgilerin analizi SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel analiz tekniği olarak t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular araştırma problemleri ile ilgili soruların sırasına uygun olarak verilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Robins,C.J. ve Block,P. (1988). "Personal Vulnerability, Life Events, and Depressive

1.Sporcuların cinsiyete göre Sosyotropi düzeylerinde anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1. Sporcuların cinsiyete göre sosyotropi düzeyleri

	CINS.	N	X±sd	p
SOSYO-TROPİ	Bayan	55	71,35±19,32	<0.05
	Erkek	65	62,08±18,50	

Tablo 1 'e bakıldığında sporcuların cinsiyete göre sosyotropi düzeyleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Buna göre bayan sporcuların sosyotropi puan ortalamaları erkek sporculardan anlamlı ölçüde yüksektir.

Bayanların cinsiyet rolleri gereği için "insan ilişkileri" yönüne ağırlık verdikleri bilinmektedir.

2. Sporcuların cinsiyete göre otonomi düzeylerinde anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 2 'de verilmiştir.

Tablo 2. Sporcuların Cinsiyete Göre Otonomi Düzeyleri

	CINS.	N	X±sd	p
OTO-NOMİ	Bayan	55	73,08±13,70	<0.05
	Erkek	65	79,70±16,88	

Tablo 2'deki t-testi sonuçları sporcuların cinsiyete göre otonomi düzeylerinin anlamlı bir değişme gösterdiğini vurgulamaktadır. Bu sonuçlara göre erkek sporcuların otonomi düzeyleri bayan sporculardan daha yüksektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeylerinin cinsiyete göre değişme gösterip göstermediğinin incelendiği bu araştırmada, bayan sporcuların sosyotropi düzeyleri erkek sporculardan daha yüksek bulunurken, erkek sporcuların otonomi düzeyleri bayan sporculardan yüksek bulunmuştur.

Bu araştırmada elde edilen bulgular sonucunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Öğrenciler ihtisas alanı seçme aşamasına gelmeden önce, yeteneklerine ek olarak kişilik özellikleri açısından da bilgilendirilerek, bir alana yönelmeleri konusunda rehberlik yapılabilir.
2. Robins,C.J., Block,P. ve Peselow,E.D. (1989). "Relations of Sociotropic and Autonomous
3. Robins,C.J. ve Luten,A.G. (1989). "Sociotropy and Autonomy: Differential Patternes of

4. Hammen,C., Ellicott,A. ve diğ. (1989). "Sociotropy/Autonomy and Vulnerability to Specific Life Events in Patients With Unipolar Depression and Bipolar Disorders", *Journal of Abnormal Psychology*, 98, 2, 154-160.
5. Ulusoy,M. ve Şahin,N. (1993). "Exploring the Sociotropy-Autonomy Dimensions in a Sample of Turkish Psychiatric Inpatients", *Journal of Clinical Psychology*, 49, 6, 751-763.
6. Solomon,A. ve Haaga,D.A.F. (1993). "Sociotropy, Autonomy and Self-Complexity",
7. Robins,C.J. (1990). "Congruence of Personality and Life Events in Depression", *Journal*
8. İkizler, C. ve Karagözoğlu, C. (1997). *Sporla Başarının Psikolojisi*, İstanbul: Alfa Basım
9. Başer, E. (1998). *Uygulamalı Spor Psikolojisi*, Ankara: Bağırhan Yayınevi.
10. Tiryaki, Ş. (1997). "Grup Bütünlüğü", *Spor Psikolojisi Kursu*, 13-14 Aralık 1997, Ankara,
11. Lackner, K. (1997). "Takım Sporlarında Grup Dinamiği", çev. T.Bağırhan ve P.Bayar,
12. Savaşır,I. ve Şahin,N.H. (1997). *Bilişsel-davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık*
13. Bayar, P. ve Koruç, Z. (1997). "Atletizmde Atıcıların Kişilik Özellikleri", 1. Uluslararası
14. *Spor Psikolojisi Sempozyumu*, 10-12 Ekim 1997, Mersin.
15. Erşen,E., Kalkavan,A., Suiçmez,H. ve Yazıcı,E. (1998). "Takım Sporlarında Kolektif
16. Bağlılık ve Etkiselliğin Geliştirilmesi", 1.Spor Kongresi Bildirileri, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 16-18 Mart 1998.
17. Hodges,L. ve Carron,A.V. (1992). "Collective Efficacy an Group Performance",
18. *International Review of Sport Psychology*, 23, 48-59.
19. Yayımlı Dağıtım.
20. Koruç,Z. ve Bayar,P. (1992). "Hentbolcu-Voleybolcu-Atlet ve Taekwondocuların Kişilik
21. Örüntüleri Üzerine Bir Araştırma", *Spor Bilimleri II.Ulusal Kongresi Bildirileri*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 20-22 Kasım 1992.
22. *Spor Psikolojisi Kursu*, 13-14 Aralık 1997, Ankara, Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.
23. Partington,J.T. ve Shangi,G.M. (1992). "Developing and Understanding of Team
24. Psychology", *International Journal of Sport Psychology*, 23, 28-47.
25. Symptoms: A Test of a Specific Interactional Model", *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 5, 847-852.
26. Personality Characteristics to Specific Symptoms in Depressed Patients", *Journal of Abnormal Psychology*, 98, 1, 86-88.
27. Clinical Presentation in Unipolar Depression", *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 1, 74-77.
28. *Kullanılan Ölçekler*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları
29. Singer,R.N. (1972). *Coaching, Athletics and Psychology*, New York: Mc Graw-Hill
30. *Journal of Social Behavior and Personality*, 8, 4, 743-748.
31. Yakupoğlu, S. (1997). "Kapalı ve Açık Beceri Gerektiren Bireysel Spor Dallarındaki
32. Kişilik Özelliklerinin Araştırılması", 1. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, 10-12 Ekim 1997, Mersin.